

naše vezi

MAREC 2011

INTERNA IZDAJA, št. 46

UREDNIŠTVO ZDCIVS, Dunajska 129, 1000 Ljubljana

Poština plačana pri pošti 1102

ZVEZA DRUŠTEV
CIVILNIH
INVALIDOV VOJN
SLOVENIJE

*Življenje je kot rožni cvet,
ko vsakdo si nabira
svoj šopek zdravih let.*

naše vezi

VSEBINA 46. ŠTEVILKE

aktualno

- 4 Financiranje invalidskih organizacij
- 5 Skupščina ZDVIS
- 6 Popust pri vožnji
- 7 INTERVJU: Janez Stanovnik
- 12 Sklepi svetovne federacije veteranov
- 13 O združenju '91

v premislek

- 15 Dihanje in dihalne vaje

iz naših društev

- 16 DVI Zasavje na zboru članov
- 18 Zbor članov DVI Domžale
- 18 Nagelj ustvarja

gradili so naša društva

- 19 Karlo Udovič

IZDAJATELJA:
Zveza društev vojnih invalidov Slovenije in Zveza društev
civilnih invalidov vojn Slovenije

UREDNIŠTVO:
ZDVIS SLOVENIJE, Hacquetova 4, 1000 Ljubljana,
tel.: 01 300-69-60

GLAVNA UREDNICA:
Aleksandra Kerin-Kovač

ČLANI UREDNIŠKEGA ODBORA:
Jože Romšak, Vladimir Pegan, Ivanka Strnad,
Zdravko Zore

OBLIKOVANJE: Lupa design

TISK: ITAGRAF d.o.o. Ljubljana

Drage bralke in dragi bralci Naših vezi,

Prva številka našega časopisa izhaja v letu, ki ga zaznamuje več pomembnih dogodkov. Najpomembnejša je zagotovo 20-letnica slovenske samostojnosti, praznovali pa bomo tudi 70-letnico ustanovitve Osvobodilne fronte. Če pustimo zgodovino (in razpravo ali smo se iz nje sploh kaj naučili) in se ozremo v sedanjost, je pred nami, kot kaže, že lani napovedano leto referendumov. Ko sem listala prejšnje številke Naših vezi, sem sicer ugotovila, da sem o referendumih pisala že junija, ko smo 'opravili' tistega o arbitražnem sporazumu. In nismo si še dobro oddahnili, že je bil tu referendum o RTV-ju (tukaj zaprite oči in hitro odgovorite, na katero vprašanje smo morali kot 'ljudstvo' odgovarjati. Se ne spomnite, kajne?), kmalu pa bomo odšli še na dva; referendum o pokojninski reformi in referendum o malem delu. Zakaj torej spet o referendumih?

Referendum je nažlahtnejša oblika ljudskega odločanja. Po definiciji je eden od temeljev neposredne demokracije in enostavno povedano pomeni, da imajo vsi državljani z volilno pravico, pravico izreči se o določenem vprašanju, torej gre res za neposredno izrekanje ljudstva; za pravo 'ljudsko odločitev', za razliko od odločanja/sprejemanja zakonov v parlamentu, kjer namesto nas (in v našem imenu) odločajo poslanci, ki smo jih na volitvah s tem namenom postavili na to funkcijo. To je torej definicija.

Tudi plebiscit, ki nas je pripeljal v samostojnost, katere 20-letnico bomo zaznamovali letos, je nekakšen referendum, kjer se, znova vsi državljani z volilno pravico izreka o priključitvi k ali razdružitvi od neke države. Slovenski državljani smo se pred 20 leti, skoraj soglasno izrekli za samostojno državo. Na plebiscit je prišlo 88,5 odstotka vseh volivcev, od katerih se jih je 95 odstotkov odločilo za samostojno Slovenijo. Šlo je za enotnost Slovencev, ki ji v 20-letni novejši zgodovini (še) ni para in bojim se, da tudi napovedujoči se referendum ne bodo prinesli spremembe. Želim izpostaviti, da se problematika, ki bi jo rada opisala v tem uvodniku, ne dotika vsebin referendumov. Torej ne gre za to, kdo je za in kdo proti, ampak me zanima, 'kdo na referendum sploh pride'. Zanima me, ali lahko glede na vik in krik, ki ga zaradi pokojninske reforme na eni strani 'zganjajo' sindikati in drugi nasprotniki pokojninske reforme, študentska organizacija in drugi nasprotniki zakona o malem delu in na drugi strani vlada, predlagateljica obeh reform/zakonov, pričakujem dolge vrste pred volišči, ne glede na to, kako se bomo 'mi ljudstvo' odločili? Žal izkušnje (in teh imamo z referendummi že več kot dovolj) kažejo, da ne bo tako.

Kot primer naj navedem sledeče. Na referendumu o arbitražnem sporazumu je glasovalo 42,66 odstotka volilcev (torej manj kot polovica), na referendumu o zakonu o RTV-ju je glasovalo 14,78 odstotka volivcev (veliko manj kot polovica), na posvetovalni referendum o pokrajinah je pred leti prišlo nekaj več kot 10 odstotkov volivcev. Bolje je šlo na posvetovalnem referendumu o EU in Nato, saj je na volišča prišlo okoli 60 odstotkov volivcev, torej so volivci prepoznali pomembnost lastne odločitve o tem vprašanju, kar pa še vedno pomeni, da jih je okoli 40 odstotkov vseeno ostalo doma. Kje torej tiči problem? Zakaj je iz medijev glede na izjave pobudnikov, proteste nasprotnikov in kampanje ene in druge strani videti, kot da vsi hočejo na referendum (znova poudarjam, ne glede na to ali gre za odločitev za ali proti), potem pa nanj 'nihče' (v narekovajih, da ne bo pomote) ne pride? Nato pa ugotavljamo, da je za 'ves življenj' namesto številčno gledano, peščice poslancev odločila peščica volivcev? Na tem mestu je sicer treba povedati, da tudi 'bojkot' referenduma nosi neko sporočilo.

Naj jasno povem – to ni poziv na referendum niti poziv proti njemu. A glede na izkušnje in opozorila pravne stroke ne moremo spregledati dejstva, da z referendumsko zakonodajo vse 'ne štima'. A to je že druga tema.

Uživajte v novi številki Naših vezi in kakor koli in o čemer koli razmišljate, razmišljajte s svojo glavo in sprejemajte svoje odločitve. Srečno.

Aleksandra K. Kovač
Urednica Naših vezi

Fotografija na naslovnici: Jože Romšak
Besedilo: Štefanija Holešek

NAČRT DELA DRUŠTEV CIVILNIH INVALIDOV VOJN APRIL - JUNIJ

MEDOBČINSKO DRUŠTVO CIVILNIH INVALIDOV VOJN MARIBOR

APRIL:

- vrtno kegljanje MDCIV MB : DU Rogoza
- športni ribolov MDCIV MB : MDIV MB
- športne igre ZDCIVS (odvisno od sklepa komisije)

MAJ:

- vrtno kegljanje MDCIV MB : DU Skoke
- izlet - spoznajmo domovino

JUNIJ:

- vrtno kegljanje MDCIV MB : MDSS MB
- ribji piknik (organizator ribiška sekcija) skupaj z MDIV MB
- športne igre ZDCIVS »vrtno kegljanje«, organizator MDCIV MB
- šah - memorial Mirka Zupančiča

Predsednik društva: Franc Donko

DRUŠTVO CIVILNIH INVALIDOV VOJN GORENJSKE

- April: delavnica s potopisno vsebino,
- skupščina društva,
- Maj: spomladanska ekskurzija,
- testiranje članov (holesterol, sladkor, krvni tlak),
- prijateljsko tradicionalno tekmovanje v vrtnem kegljanju s slepimi (maja ali junija),
- pohod po okolici Kranja - Šenturška gora ali Crngrob.

Predsednik društva: Alojz Kranjc

MEDOBČINSKO DRUŠTVO CIVILNIH INVALIDOV VOJN CELJE

- Sklic občnega zbora (maj),
- oddaja prijav na javne razpise za sofinanciranje programov s strani občin celjske regije,
- izlet članstva na Primorsko (maj),
- enkrat tedensko organiziramo trening v kegljanju na avtomatskem kegljišču,
- treningi v vrtnem kegljanju, balinanju, strelstvu,
- udeležba na tekmovanjih v vrtnem kegljanju, kegljanju na avtomatskem kegljišču, strelstvu ...,
- ogled gledaliških predstav - abonma,
- sestanek komisije za socialno-zdravstvena vprašanja v zvezi z dodelitvijo socialnih pomoči,

- sofinanciranje zdravstvenih terapij za člane,
- napotitev članov v kapacitete za ohranjanje zdravja,
- obiski članov na domu, ki zaradi invalidnosti ali bolezni ne morejo sodelovati pri aktivnostih društva,
- sestanek komisije za šport v zvezi z izvedbo tekmovanj po planu ZDCIVS,
- predavanje na temo kompenziranje invalidnosti.

Predsednik društva: Adolf Videnšek

DRUŠTVO CIVILNIH INVALIDOV VOJN PRIMORSKE

- Sklic skupščine v mesecu maju, ki bo med drugim sprejela Letno poročilo društva za leto 2010 in Smernice za delo društva v letu 2012,
- v aprilu se bo društvo predstavilo na Festivalu prostovoljstva v Tržiču (Italija), skupaj z Združenjem civilnih žrtev vojne za Goriško pokrajino,
- junija načrtujemo enodnevno srečanje,
- člani društva bodo sodelovali na raznih športno-rekreativnih prireditvah na lokalni in drugih ravneh,
- obiski invalidov - predvsem starejših in bolnih.

Predsednik društva: Vinko Lipeč

DRUŠTVO CIVILNIH INVALIDOV VOJN SLOVENIJE LJUBLJANA

- Redni obiski starejših in bolnih članov doma, v domovih za ostarele in bolnišnicah,
- dnevni center: vaje pevskega zbora Mlada srca, praznovanje rojstnih dni,
- treningi spomina, vadba joge in praktične vaje
- preventivni programi ohranjanja zdravja (predavanja, priprava zdravih živil, merjenja)
- skupina za samopomoč »Svetla obzorja« - mesečno dve srečanja, prevozi v naravo,
- enkrat tedensko kopanje v Snoviku (prevoz z društvenim vozilom),
- redna tedenska športno rekreativna vadba: kegljanje, streljanje, balinanje,
- petanka, vrtno kegljanje, pikado in lažji planinski pohodi,
- občasni prevozi invalidov k zdravniku, v zdravilišča, na obiske.

Predsednik društva: Zdravko Zore

FINANCIRANJE INVALIDSKIH ORGANIZACIJ

V zadnjih letih je financiranje invalidskih organizacij vedno bolj aktualna tema, o katerih se razpravlja in piše v medijih, zlasti pa v invalidskih organizacijah in v nekaterih državnih organih. To je po svoje tudi razumljivo, če upoštevamo vlogo, ki jo invalidske organizacije kot nevladne organizacije imajo in pomen stabilnega financiranja njihove dejavnosti.

Vloga in naloge invalidskih organizacij, ki so jih invalidi ustanovili z namenom, da kot prostovoljna in neodvisna združenja interesno povezanih invalidov in njihovih zakonitih zastopnikov, ugotavljajo, zagovarjajo in zadovoljujejo posebne potrebe invalidov ter zastopajo interese invalidov, je opredeljena v zakonu o invalidskih organizacijah.

Pomen in poslanstvo invalidskih organizacij

Invalidske organizacije so društva ali zveza društev, ki delujejo v javnem interesu na področju invalidskega varstva. Poslanstvo, ki ga izvajajo ima širši družbeni pomen. Za izvajanje različnih programov in storitev, s katerimi se pomaga invalidom pri premagovanju težav, ki so posledica invalidnosti in pri usposabljanju za čimbolj neodvisno in samostojno življenje ter enakopravno vključevanje v družbene aktivnosti, invalidske organizacije potrebujejo določena finančna sredstva. Tudi če izhajamo iz predpostavke, da je delo v društvih prostovoljno in neplačano, je za programe, zlasti posebne socialne programe, ki jih izvajajo strokovni delavci, potreben denar. Invalidske organizacije so praviloma nepridobitne organizacije, ki sredstva za svojo dejavnost pridobivajo s članarino, iz naslova materialnih pravic in dejavnosti, ki jo, če jo, izvajajo, z darili in volili, s prispevki donatorjev, iz proračunskih in drugih javnih virov, vključno iz fundacije za financiranje invalidskih in humanitarnih organizacij (FIHO).

Naloge in dolžnosti države: Po ustavi Republike Slovenije je temeljna skrb za invalide naložena državi. Z več zakoni je država uredila vrsto in obseg pravic ter raven zaščite posameznih kategorij invalidov. Obveznosti, ki jih ima po zakonu do invalida posameznika, država izpolnjuje. Seveda pa invalidi potrebujejo mnogo več od tistega, kar je zmožna zagotoviti država preko svojih organov in javnih služb. Poleg stanovanja (nastanitve), oblačil, hrane, izobraževanja, usposabljanja za poklic, zaposlitve, mobilnosti in drugih potreb imajo invalidi kot ljudje in pripadniki družbene skupnosti pravico do vključitve v družbene, kulturne, športne, umetniške in druge dejavnosti, do druženja s sebi enakimi in drugimi, skratka pravico do enakopravnega vključevanja v življenje in delo. Pri tem je pomoč invalidske organizacije, ki jih ustanavljajo invalidi sami ali njihovi zakoniti zastopniki izjemnega pomena, lahko bi dejali nenadomestljiva. Bistvo poslanstva invalidskih organizacij je prav v zagotavljanju organizirane pomoči in vzajemne pomoči pri uresničevanju človekovih pravic, ki pripadajo invalidom enako kot vsem drugim ljudem.

Država je dejavnost invalidskih organizacij priznala kot družbeno koristno delo in dopolnitev državne skrbi za invalide. Zato invalidskim organizacijam, pod določenimi pogoji, na podlagi razpisov ter pogodbeno dogovorjenih obveznosti, zagotavlja najnujnejša finančna sredstva za izvajanje načrtovanih posebnih programov in storitev.

Komu in čemu so namenjena sredstva Fiho?

Za nekatere invalidske organizacije se del sredstev zagotavlja iz državnega proračuna in drugih javnih blagajn. Vse invalidske organizacije s priznanim statusom pa imajo možnost, da se prijavijo na razpis, ki ga objavlja fundacija FIHO in zaprosijo za dodelitev sredstev, ki se v fundaciji zbirajo za financiranje invalidskih in humanitarnih organizacij. Fundacija FIHO je ustanovila država z namenom, da zagotovi sistemski in kolikor je le mogoče tudi stabilen vir sredstev za financiranje invalidskih organizacij (za katere je namenjeno 65 odstotkov prihodkov fundacije) in za financiranje humanitarnih organizacij (za katere je namenjeno 35 odstotkov prihodkov fundacije).

Sredstva fundacije FIHO so namenjena za (so)financiranje posebnih socialnih programov in storitev za invalide, za (so)financiranje stroškov delovanja (upravljanja) organizacij in za (so)financiranje naložbene dejavnosti. Razmerja so določena v aktih fundacije. Vloge invalidskih organizacij za dodelitev sredstev morajo biti utemeljene, programi pa finančno ovrednoteni. Vloge ocenjuje komisija, ki jo imenuje svet fundacije, sklep o dodelitvi sredstev pa sprejema svet fundacije.

Kako se delijo sredstva Fiho in kdo o tem odloča?

V javnosti se pojavljajo očitki, da se sredstva fundacije delijo med invalidske organizacije nepregledno, nepravilno in brez meril. Očitki prihajajo pretežno iz organizacij, ki so nezadovoljne z dodeljenimi sredstvi in so prepričane, da jim pripada več. Kar zadeva merila, očitki deloma držijo. To je ugotovilo tudi računsko sodišče. Svet in poslovodstvo fundacije sta se že lotila posodabljanja in objektiviziranja meril.

V medijih se v zvezi z razporeditvijo sredstev fundacije FIHO med invalidske organizacije pojavlja očitek, da o tem odloča Nacionalni svet invalidskih organizacij Slovenije (NSIOS), ki povezuje večino invalidskih organizacij. To ne drži. Res je, da upravni odbor NSIOS vsako leto pripravi usklajevalni posvet, na katerem se usklajujejo stališča o namenski razporeditvi sredstev za posamezne vrste dejavnosti, ki jih FIHO financira, ne odloča pa se na posvetu o razporeditvi (dodelitvi) sredstev invalidskim organizacijam.

Fundacija FIHO uspešno deluje od leta 1998. V tem času se je uveljavila. Kakšen pomen ima fundacija za sistemsko financiranje invalidskih organizacij je razvidno iz podatkov, ki so objavljeni v publikaciji fundacije za financiranje invalidskih in humanitarnih organizacij 'Naših prvih deset let' (Ljubljana, februar 2008).

Skupni prihodki fundacije so v letu 1998 znašali 5.927.920,51 evrov, v letu 2008 pa že 17.182.300,00 evrov. V 11 letih je bilo zbranih 141.477.458,10 evrov. Med invalidske organizacije je bilo v letu 1998 razporejeno skupaj 4.909.082,84 evrov, v letu 2008 pa 11.552.069,43 evrov. V enajstih letih je bilo invalidskim organizacijam skupaj dodeljenih 102.030.069,43 evrov. Od te vsote je za programe namenjenih 52.750.964,48 evrov (51,7 odstotka), za delovanje 27.790.806,48 evrov (27,2 odstotka) in za naložbe 21.488.749,91 evrov (21,1 odstotka). V letu 1998 je FIHO financiral 14 invalidskih organizacij, v letu 2008 pa 23.

Dejstvo je, da so potrebe invalidskih organizacij večje od

razpoložljivih sredstev FIHO. Za nekatere organizacije sredstva FIHO predstavljajo več kot 90 odstotkov vseh njihovih prihodkov.

V teh kriznih časih se zastavlja vprašanje, kako zagotoviti večje prihodke fundacije in s tem tudi več sredstev za invalidske organizacije. Prihodki fundacije so močno odvisni od prihodkov prirediteljev iger na srečo, kot so Loterija Slovenije, Športna loterija in igralnice.

Glede na odvisnost invalidskih organizacij od financiranja iz fundacije FIHO je treba fundacijo ohraniti, ji zagotoviti avtonomnost odločanja ter ji z ustreznimi ukrepi države zagotoviti večje prihodke.

Ivan Pivk

17. SKUPŠČINA ZVEZE DRUŠTEV VOJNIH INVALIDOV SLOVENIJE

Zveza društev vojnih invalidov Slovenije se je 17. marca 2011 sestala na 17. redni skupščini, ki je bila tudi volilno programska.

Predsednik ZDVIS Ivan Pivk je podal poročilo o dejavnosti v letu 2010 in minulem mandatnem obdobju (2007- 2011). Za nami je dinamično štiriletno obdobje, ki so ga oblikovali številni pomembni dogodki v slovenski družbi, Evropi in svetu, v društvih in v zvezi društev vojnih invalidov, v slovenskem invalidskem gibanju, v dejavnostih domoljubnih in veteranskih organizacij ter drugih nevladnih organizacij, je med drugim dejal Pivk.

Zaradi razumevanja namenske in programske dejavnosti ZDVIS je predsednik izpostavil tri točke:

1. Vojaški invalidi Slovenije in njihova združenja so del več kot stotisočglave množice slovenskih invalidov in del organiziranega gibanja slovenskih invalidov.
2. Vojaški invalidi so bili pripadniki vojaških in drugih obrambnih struktur in so postali invalidi v specifičnih okoliščinah, kar nas povezuje z drugimi branitelji domovine.
3. Država Slovenije je, skladno z določili ustave, v okviru splošnega varstva in zaščite invalidov v Sloveniji s posebnimi predpisi in v skladu s svojimi možnostmi uredila obseg pravic in raven varstva vojnih invalidov glede na posebne okoliščine nastanka invalidnosti. Uredila je varstvo ne le vojnih invalidov temveč tudi varstvo svojcev padlih za domovino in varstvo svojcev umrlih vojnih invalidov, ki so bili odvisni od svojega hranitelja.

Predsednik je dodal, da je bilo težišče dejavnosti ZDVIS in društev vojnih invalidov v preteklih letih na izvajanju posebnih socialnih programov in storitev za invalide in drugih programov, ki so namenjeni vsem članom društev. Z izvajanjem izbranih programov, ki se v pretežni meri sofinancirajo s sredstvi fundacije FIHO in sredstvi držav-

nega proračuna, dejansko uresničujemo naše poslanstvo, namen ustanovitve društev in zveze ter cilje delovanja. Za programe je na državni in lokalni ravni letno povprečno porabljen 53,19 odstotka vseh prihodkov ZDVIS. Storitve po programih pa je bilo deležno skupaj 43.342 invalidov in drugih članov. V štiri posebne socialne programe namenjene invalidom je bilo vključenih 14.286 vojnih invalidov ali 3.570 vsako leto. Nekateri so bili vključeni v več programov. Med programi, po količini namenjenega in porabljenega denarja, prvo mesto pripada posebnemu socialnemu programu ohranjanje zdravja (četrtnina vseh sredstev za programe) sledijo PSP vključevanje invalidov v družbene in kulturne dejavnosti, PSP skrb za psihofizično kondicijo z rekreacijo in PSP ohranjanje socialnih stikov, za katere smo porabili nadaljnjih 46 odstotkov sredstev.

Predsednik je poudaril, da posebni socialni programi niso programi države in ne nadomeščajo pravice, ki jih imajo vojni invalidi po zakonu o vojnih invalidih. Izvajamo jih glede na finančne možnosti in le kot dopolnilno dejavnost ter

nadaljevanje s točke, kjer javne službe in državni organi svoje obveznosti zaključijo. Poudaril je še, da se večji del dejavnosti zveze in društev vojnih invalidov sofinancira iz FIHO (cca. 72 odstotkov). V februarju so tako ZDVIS in druge invalidske organizacije prejele sredstva iz FIHO v višini 90 odstotkov in marca v višini 72 odstotkov. Tudi napovedi za naslednje mesece niso obetavne. Izpad teh prihodkov bo zveza morala nadoknaditi. Poseči bo treba v lastne rezerve, pri tem pa je potrebna velika previdnost. Ob upoštevanju finančno ovrednotenih delovnih programov društev vojnih invalidov bo v letu 2011 finančni načrt neuravnotežen za 50.000 EUR, ki se jih pokrije iz rezerve zveze. Opozoril je še na dejstvo, da je povprečna starost vojaških invalidov visoka (okoli 70 let), letna stopnja umrljivosti pa se je povzpela na 10 odstotkov. Zato je treba resno razmišljati o združevanju manjših društev, njihovi pripojitvi k večjim ali pa spojitvi več društev v eno. Predsednik ZDVIS Ivan Pivk se je ob izteku mandata vsem sodelavcem v strokovni službi zveze in društev vojnih invalidov, podpredsednikoma zveze, članom izvršnega odbora, predsednikom in članom komisij izvršnega odbora, nadzornemu odboru, predsedniku in članom ter namestnikom članov častnega razsodišča zveze ter predstavnikom društev v skupščini zveze zahvalil za sodelovanje v preteklih letih. *»Vse kar je ZDVIS dosegla je rezultat združenih naporov in naš skupni uspeh,«* je dejal.

Sledila je predstavitev finančnega poročila, ki je pokazalo, da je zveza v letu 2010 poslovala gospodarno in racionalno ter da je izvedla veliko večino zastavljenih nalog. Skupščina je sprejela tudi programske usmeritve zveze za obdobje 2011 – 2015. Pri uresničevanju ciljev in nalog svojega poslanstva bo zveza v tem mandatnem obdobju delovala skladno s konvencijo o pravicah invalidov ter z zakoni in drugimi predpisi, ki urejajo izenačevanje možnosti invalidov, dolgoročno oskrbo, socialno varnost, osebno asistenco, pravice do pomoči iz javnih sredstev in drugimi zakoni, ki jih je Republika Slovenija sprejela v preteklih letih in tistimi, ki bodo predvidoma sprejeti v tem in naslednjih letih. Pri izvajanju svojega poslanstva se bo zveza opirala tudi na

akcijski program za invalide in starostnike ter na priporočila zakonodajnih konferenc svetovne federacije veteranov in resolucije generalne skupščine SFV. Skupščina je sprejela program dela in finančni načrt za leto 2011, ki je postavljen ambiciozno. Zveza si je zastavila 8 konkretnih ciljev, ki jih bo implementirala na 9 področjih v 62 konkretnih nalogah. Večina nalog, ki jih izvaja zveza je stalnih in so usmerjene v izboljšanja položaja vojnih invalidov in družinskih članov.

Po razpravi, včasih emocionalni, so pooblaščen predstavniki društev vojnih invalidov na 17. skupščini ZDVIS z majhno večino zavrnili sprejem Združenje vojnih invalidov 91 v polnopravno članstvo Zveze društev vojnih invalidov Slovenije.

Na skupščini so bile izvedene tudi volitve za mandatno obdobje 2011 – 2015. Za predsednika in hkrati zastopnika ZDVIS je bil znova izvoljen Ivan Pivk iz DVI Ljubljana, za podpredsednika sta bila izvoljena Janez Podržaj iz DVI Grosuplje in Jože Romšak iz DVI Gorenjske. Člani izvršnega odbora so poleg predsednika in obeh podpredsednikov postali: Franc Anderlič, (DVI Severne Primorske), Vasilij Cimerman (DVI Maribor), Bojan Černjak (DVI za Koroško), Boris Fras (DVI Ptuj), Robert Kous (DVI Pomurje), Franc Kovač (DVI Notranjska), Franc Mavrič (DVI Sežana), Stane Mele (DVI Celje), Anton Orožim (DVI Ljubljana), Ljubomir Režek (DVI Dolenjske, Posavja in Bele Krajine), Ciril Rogelj (DVI Domžale), Zvone Tahirovič (DVI Zasavje) in Janja Žagar (DVI Slovenske Istre).

Skupščina je izvolila tudi nadzorni odbor v sestavi: predsednik Andrej Pagon in člani Metod Gregorčič (DVI Severne Primorske), Marjan Mestinšek (DVI Gorenjske), Vladimir Ošo (DVI Sežana) in Bojan Proje (DVI za Koroško). Člani častnega razsodišča so postali Mirko Pirc (DVI Slovenske Istre) kot predsednik, namestnik predsednika je Žarko Milič, člani in namestniki članov pa Janez Bobnar (DVI Gorenjske), Alojz Kajin (DVI Maribor), Gašper Starc (DVI za Koroško) in Jože Vehar (DVI Severne Primorske).

Skupščina se je končala z izjavo za javnost, v kateri javnost obveščamo o poteku in sklepih skupščine.

Vladimir Pegan

PRAVICA DO POPUSTA PRI VOŽNJI

Na podlagi 53. člena Zakona o vojnih invalidih (Uradni list RS št. 63/95, z dne 06.11.1995) imajo vojni invalidi (civilni invalidi vojn, vojaški vojni invalidi in vojaški mirnodobni invalidi) pravico do popusta pri vožnji z javnimi prevoznimi sredstvi. Podrobnejša navodila o uveljavljanju te pravice so določena s Pravilnikom o uveljavljanju popusta pri vožnji (ULRS št. 36/96 z dne 12.07.1996).

Gre za **pravico do 75 odstotka popusta od redne cene vožnje** z vlakom ali avtobusom, za skupno pet potovanj letno na ozemlju Republike Slovenije.

To pravico lahko vojni invalid uveljavi le, kadar potuje z javnim prevoznim sredstvom (gre za linijski prevoz z vlakom ali avtobusom – povratna vozovnica in v razredu, ki si ga invalid sam izbere).

Kako do izkaznice za uveljavljanje te pravice?

Vojni invalid uveljavi popust pri vožnji na podlagi posebne izkaznice vojnega invalida za popust pri vožnji. Izkaznico vojnemu invalidu izda pristojna upravna enota, ki deluje na območju njegovega stalnega ali začasnega bivališča. Upravna enota izda izkaznico za dobo 10 let in

jo na zahtevo vojnega invalida vsako leto podaljšuje (praviloma decembra tekočega leta za naslednje koledarsko leto). Samo z veljavno (podaljšano) izkaznico lahko vojni invalid pravico do popusta pri vožnji uveljavlja.

Kako uveljaviti pravico do popusta pri vožnji?

Pred potovanjem vojni invalid v izkaznico vpiše relacijo potovanja (tja in nazaj) in jo nato skupaj z osebnim dokumentom predloži v potrditev prevozniku. Prevoznik pregleда vpisano relacijo ter osebni dokument. Vojni invalid nato plača ceno vozovnice s popustom, prevoznik pa mu izda vozovnico za potovanje na vpisani relaciji. Vozovnico lahko uporabi le vojni invalid, ki mu je bila vozovnica izdana na podlagi izkaznice. Na relaciji, navedeni v izkaznici, je dovoljena prekinitve potovanja, vendar lahko vožnja tja ali nazaj traja najdlje do 24. ure naslednjega dne od dneva, ki je v izkaznici naveden kot začetek potovanja.

Kaj pa spremljevalec?

Kadar vojni invalid, ki ima pravico do dodatka za pomoč in postrežbo, uveljavi pravico do popusta pri vožnji, ima

njegov spremljevalec, ki potuje z njim, pravico do brezplačne vožnje. Pred začetkom potovanja vojni invalid pove prevozniku, da ima pravico do spremljevalca. Prevoznik nato v izkaznici vojnega invalida potrdi tudi vožnjo za spremljevalca na vpisani relaciji in mu izda vozovnico za brezplačno vožnjo.

Kaj pa, če vojni invalid izkaznico izgubi?

Če vojni invalid izgubi izkaznico, mora izgubo preklicati v Uradnem listu RS. Nato mu upravna enota, na podlagi njegovega zahtevka in dokazila o preklicu listine, izda dvojnik. Dvojnik izkaznice se izda tudi, če je izkaznica postala neuporabna. Ko gre vojni invalid na upravno enoto, da bi dobil dvojnik izkaznice, mora staro, neuporabno izkaznico vrniti upravni enoti.

Viri:

Zakon o vojnih invalidih, UL RS štev.: 63/95

Pravilnik o uveljavljanju popusta pri vožnji, UL RS štev.:36/96

Nataša Kogoj

INTERVJU Z JANEZOM STANOVNIKOM

Med pomembimi obletnicami, ki jih bomo v Sloveniji zaznamovali letos je poleg 20-letnice osamosvojitve tudi 70-letnica ustanovitve Osvobodilne fronte. Ob tej priložnosti smo se pogovarjali z Janezom Stanovnikom, predsednikom Zveze združenj borcev za vrednote NOB.

Med državnimi prazniki nam je po osamosvojitvi uspelo ohraniti tudi 27. april, a ne več kot dan OF ampak kot dan upora proti okupatorju. Kako si vi razlagate to preimenovanje? Je bilo potrebno?

Po moje ni bilo potrebno, ampak v politiki je pač tako, da se včasih naredi tudi nepotrebne stvari, zato da bi se koval določen politični dobiček. To je dan OF in za nas je to tudi ostal. Menim, da je ustanovitev in delovanje Osvobodilne fronte pomemben zgodovinski dogodek, zato si zasluži državni praznik. Obžalujem, da je bil preimenovan v dan upora proti okupatorju, saj dan upora proti okupatorju ni bil le en dan, ampak je trajal štiri leta. Zato je spremenjen naziv neadekvaten in čim prej gremo nazaj na praznovanje dneva Osvobodilne fronte, tem bolje.

Torej preimenovanje pomeni tudi to, da praznik več nima pravega pomena, da je ta nekoliko zbledel?

Ja, če pogledate samo to, kar so napisali v vikariatu slovenske vojske, da so bili tudi domobranci uporniki, sicer ne proti fašizmu, ampak proti komunizmu, kar pomeni da tako zdaj 'vsi praznujemo vse upore' in 'praznujemo' tudi fašiste, nacistе, komuniste in smo vsi zadovoljni.

Kje ste bili vi v času nastajanja Osvobodilne fronte in kako ste doživljali ta čas?

Bil sem bruc na pravni fakulteti v Ljubljani. Najprej sem

doživel vojno, potem poskus dobrovoljstva v vojni, ki ni uspel in potem sem se iz Novega mesta vrnil v Ljubljano ter se takoj vključil v gibanje odpora, ki pa na začetku ni bil OF. Mi smo za OF izvedeli tam nekje poleti.

Vi ste bili v vrstah krščanskih socialistov, v klubu Zarja?

Tako je. Bil sem predsednik t.i. ilegalne Zarje, saj je bila Zarja sicer katoliško akademsko društvo, katerega duhovni vodja je bil Janez Fabijan. Je pa bilo med člani Zarje takrat veliko Štajercev in ker so bili oni ali pa njihove družine preganjani, je razumljivo, da smo bili močno narodno-obrambno usmerjeni. Razen tega pa Štajerci nikdar niso bili v verskih zadevah, da tako rečem, 'zadrti', kot so bili Kranjci in zato smo bili tudi v tem pogledu veliko bolj liberalni. Takrat se je reklo, da smo antiklerikalni, ker smo menili, da je politika posvetna zadeva, in da naj se cerkev ukvarja z duhovno oskrbo, ne pa z posvetnimi zadevami. Bili smo močno nacionalno usmerjeni. Tudi socialno, ampak bi dejal, da je bila ta socialna nota manj zastopana kot nacionalna.

Torej je bilo slovenstvo v prvi vrsti?

Zelo. Dr. Bogo Grafenauer, zgodovinar je bil idol naše generacije. Če prebirate zlasti njegove javne nastope iz tistega časa, mislim, da je to verno odslikana mentaliteta društva Zarja.

Da pojasniva. To je bila Zarja znotraj Zarje. Tajna Zarja ...

To ste lepo povedali, ker nismo bili vsi Zarjani enakih misli. Kar se tiče narodne obrambe ja, a ko je prišlo do vprašanja sodelovanja s komunisti, takrat je prišlo tudi med nami do razlik. Pa vendar je okoli tričetrtine Zarja-

nov odšlo v partizane, preostala četrtnina pa ne, a nihče od njih (morda eden, pa ne bom imena povedal) ni šel v kolaborantske vrste. Večina tistih, ki niso šli v partizane, je končala v taboriščih. Zarja je ena od zelo svetlih točk v slovenski zgodovini.

Kako je torej prišlo do sodelovanja, vključite v OF oziroma v odpor?

Po mojem mnenju je bil verjetno Kocbek (*Edvard, pesnik, pisatelj, partizan in politik 1904 - 1981, op. a.*) instrumentalna osebnost tega, da se je Zarja vključila v OF. Zarja je kot akademski klub organizirala tedenska predavanja, na katera smo vabili ugledne osebnosti tistega časa, tako da je bil Kocbek pogosto naš predavatelj, predavanjem pa je sledila diskusija. Tako da se je naša miselnost oblikovala ob predavanjih. Zelo pogosti predavatelj je bil tudi dr. Gosar (*Andrej, pravnik, sociolog, pedagog in politik, 1887 - 1970, op. a.*), ki je predaval o socialno ekonomskih temah, potem Stanko Gogala o pedagoških temah, Anton Trstenjak o psiholoških ... Šlo je za zelo pomembne osebnosti slovenske zgodovine, ki so nastopale kot naši predavatelji in morda ideološki usmerjevalci. Kot mladi ljudje smo vpijali to, kar smo od njih izvedeli. Poleg tega je bil tisti čas, po anšlusu v Avstriji (*priključitev Avstrije k tretjemu rajhu, op. a.*), ko smo imeli Hitlerjeve enote na Karavankah, potem Poljska, pa finske pripetije.... Vse to nas je težilo, tako da je bila psihološka predispozicija ustvarjena z evropsko situacijo. Vse to so bili faktorji, s katerimi smo živeli, in ki so na nas vplivali.

Ste po podpisu trojnega pakta, ko ste šli na ulico demonstrirati, vedeli, da se vojni ne bo mogoče izogniti?

Takrat je bilo že čisto jasno, da gremo v vojno. Že samo dejstvo, da smo šli na ulice, dokazuje, da smo vedeli, za kaj gre. Ampak zaradi zgodovinske resnice naj razjasnim še tole, kar se mi zdi zanimivo, da so takrat, to se pravi 25., 26., 27. marca, skupaj z nami, protestirali tudi desničarski akademiki. Tako da nismo bili samo Zarjani na ulici, ampak so Daničarji, torej člani Danice, ki je bila močno katoliško društvo, tudi bili na cesti in so 'maširali' dol po Miklošičevi cesti, tako kot smo mi po Wolfovi. Mi smo imeli svoj zbor, bilo je 26. marca, pred Trubarjevim spomenikom, kjer sem imel svoj prvi politični govor. In od Trubarjevega spomenika smo šli pred univerzo, (deželni dvorec, kjer je zdaj rektorat). Od tam pa smo hoteli iti do Prešernovega spomenika. Policija nas je zaustavila v Wolfovi ulici, in tam smo imeli prvi pretep s policijo in smo preko pasaže bežali v Šelemburgovo ulico, ki je zdaj Slovenska.

Ni pa bilo aretacij?

Ne. Ni bilo niti aretacij, niti kakšnih žrtev. Mogoče jo je kdo dobil s pendrekom. Žandarmerija je bila na pol srbska, policisti pa so bili Slovenci in so simpatizirali z nami. Tako da s policijo nismo imeli težav, žandarji pa so imeli bajonete na puškah. Bilo je videti bolj grozno, kot je pa res bilo.

Ste se torej Zarjani po podpisu pakta že pogovarjali o tem, kam to vodi in da se bo treba upreti... Je bila takšna miselnost že prisotna?

Absolutno. Zaradi tega smo Zarjani tudi imeli svojo skupino prostovoljcev. V Novo mesto smo odšli kot skupina. Tu v

Ljubljani nismo imeli nobene zveze, kot so jih, kar zdaj iz zgodovinskih virov ugotavljam, imeli komunisti v Ljubljani s Triglavsko divizijo. Mi tega kontakta nismo imeli, ampak smo enostavno, kot skupina; bilo nas je mogoče 25 ali 30, odšli do Novega mesta. A ko smo prišli tja, je vse skupaj že razpadlo.

In potem so v slovensko prestolnico vkorakali italijanski vojaki. Kako ste to doživljali?

Na dan vkorakanja nisem bil v Ljubljani. A sicer smo Italijane strahovito podcenjevali. Za nas so bili 'makaronarji'. Tako smo slišali od naših staršev. Od očeta in strica sem tako slišal, (dva strica in oče so se borili na Kobariški fronti v prvi svetovni vojni) in to mi je za vedno ostalo v spominu, o preboju pri Kobaridu. 'Potem smo pa Italijane podili dol do Piave, pa bi jih do Rima pripodili, če bi nas Angleži ne zaustavili,' sta pripovedovala. Kranjski Janezi smo se zmeraj imeli za boljše, in smo menili, da smo kot vojaki nekaj več pomenili od Italijanov. Vojaško jih nikoli nismo cenili.

Pa se je to kasneje izkazalo za resnično?

Ja, se je. Razen fašističnih enot črnosrajčnikov, ki so bile ne samo dobro izurjene, ampak tudi moralno močne. Navadni italijanski vojaki pa ne.

Kako ste se torej vključili v Osvobodilno fronto?

Bil sem član matičnega odbora OF na univerzi. Na univerzi smo imeli svojega, zdravniki so imeli svojega, pa arhitekti... Vsi odbori so delovali na tripartitni osnovi - liberalci oziroma Sokoli, krščanski socialisti in komunisti. V univerzitetnem odboru OF sem jaz predstavljal krščanske socialiste, torej Zarjo.

Kot zanimivost naj povem, da nas je rektor univerze, zgodovinar Milko Kos, potem ko so se začele zadeve na univerzi zaostrovati, povabil na razgovor. Ne vem, kako je izvedel, kdo smo člani odpora. Poudarim naj, da Kos ni bil v milosti z naše strani, saj smo ga imeli za desničarja, skoraj kolaboranta. Pogovor je začel tako, da je dejal, 'za vse, kar boste povedali, jamčim, da iz tega prostora ne bo prišlo'. In res ni prišlo. Ko sem bil konec oktobra aretiran in so me zasliševali, sem videl, da Italijani pojma niso imeli o tem sestanku pri rektorju in njegovi vsebini. Tako da bi ob tej priliki Milku Kosu želel izreči svoje priznanje, saj je svojo besedo držal.

Na univerzi so se stvari začele zaostrovati zlasti s kulturnim molkom. Takrat smo proglasili kulturni molk in, kar je danes morda težko razumeti, smo takrat tako javno delovali, da smo stali pred univerzo in vse kolege, ki so hoteli iti na predavanja, nagovarjali naj ne gredo, ker je kulturni molk. Italijanski agenti so nas torej lahko zlahka fotografirali in identificirali in verjamem, da sem bil zato aretiran.

Aretirali so vas oktobra 1941?

Ja in do februarja sem bil v zaporu. Nimam dokazov, a verjetno sem bil legalno izpuščen. Ne vem namreč, ali je bila izpustnica ponarejena. V policiji smo imeli svoje agente. Kot veste, je v policiji deloval dr. Kante (*Vladimir, 1905 - 1945, op. a.*), ki je bil Hacinov (*Lovro, pravnik in kolaborant, upravnik policije v Ljubljani op. a.*) pomočnik in član OF, in so ga zato obesili, ko so ga odkrili. Naša mreža je torej več

ali manj vedela, kaj se dogaja na policij in je pogosto tudi ponarejala izpustnice. Ali so jo ponaredili tudi v mojem primeru, ne vem in nikdar nisem izvedel. Morda, morda pa je bil razlog izpustitve drugačen. Pri moji aretaciji so namreč izvedli hišno preiskavo in v nočni omarici pri moji postelji našli brevir in rožni venec. In ta brevir me je reševal, zato ker sem na zaslišanju stalno trdil, kar je bilo delno tudi res, da prihajam iz trdih katoliških krogov, da nisem s komunizmom nikdar imel opravka in da sem dober študent, kar je kazala tudi indeks, ker sem imel na prvem državnem izpitu dobre ocene, poleg tega pa sem bil v jezuitski kongregaciji. Te verzije sem se trdno držal. Zasliševal me je nek mlad italijanski 'tenente' (poročnik op. a.), ki je strašno užival, da je lahko z menoj govoril francosko, tako da sem imel stalno občutek, da se z njim pogovarjam, ne pa da me zaslišuje. Zato tudi dopuščam možnost, da je ta človek nazadnje prišel do zaključka, da sem popolnoma nedolžen in so me čisto legalno izpustili.

Ko so vas izpustili, ste kmalu odšli v partizane?

Takoj ko sem dobil ponarejene dokumente, saj je bila Ljubljana takrat že obdana z žico, tako da ni bilo več prostega prehoda. Čez 'mejo' sem šel kot mesarski pomočnik. Nek mesar, ki je bil naš sodelavec, je pogosto hodil na dobrovsko stran, da je živino pripeljal v Ljubljano in so ga stražniki poznali. Kot njegov 'pomočnik' sem šel na dolomitsko stran v partizane.

Če se vrneva k OF. Se strinjate, da je bil slovenski odpor neprimerljiv z jugoslovanskim. Sodelovalo je več različnih političnih organizacij, česar v drugih delih nekdanje države ni bilo?

Popolnoma različen. A glavna razlika je bila v terenski organizaciji. Slovenija je bila geografsko drugačna kot drugi deli Jugoslavije, transportno silno gosto omrežena in zaradi tega je bilo gverilsko vojskovanje pri nas možno le, če smo imeli terensko povezanost. To ni bilo samo to, da so nas kmetje oskrbovali s hrano, ampak je bilo glavno obveščevalno delo. Obveščanje zelo lepo opisuje tudi Franklin Lindsay, Američan in šef zavezniške misije na Štajerskem. Pisal je, da je bila pred vasjo kapelica in če je bila v njej prižgana sveča, je to pomenilo, da Italijanov ni v vasi, če pa ni bila prižgana, pa da zvečer ne smemo v vas. To je primer, kako je pomembno je bilo, da so bili ljudje na naši strani in so približno povedali, kakšno je bilo gibanje sovražnika čez dan, kaj so videli, kakšne so koncentracije sovražnika, ali so prišli kamioni... Okoliški kmetje so nam te informacije posredovali, tako da smo se v glavnem gibal na osnovi tega. To pripovedujem zato, ker je bilo v Srbiji drugače. Tam so imeli samo vojne komiteje, vse je temeljilo le na vojaških enotah, na terenu pa sploh niso imeli organizacije. Poleg tega pa nikdar niso imeli nekomunistične stranke ali kakršne koli politične organizacije.

V Sloveniji smo imeli tripartitno organizacijo, kjer smo mi sicer nastopali kot krščanski socialisti, v resnici pa smo bili katoliški del slovenske populacije. Krščanski socialisti so bili v glavnem sindikalna strokovna zveza, ki na kmetih ni imela nobenih korenin. Ampak glede na to, da smo pripadali katoliški skupnosti, smo imeli lažji pristop tako do duhovščine kot do civilnega prebivalstva.

Tako je bilo do Dolomitske izjave. Še vedno vztrajate, da je bila potrebna?

Jaz menim, da je bila potrebna. Tripartitna struktura se je v glavnem obdržala do konca leta 1942 ali začetka leta 1943, a odvisno, kako kje. Jaz sem deloval na Notranjskem in tam tripartitne strukture sploh nismo imeli. Ljudje se niso opredeljevali glede na to, ali so iz liberalnega ali katoliškega kroga, ampak je šlo tukaj za splošno narodno gibanje. Po drugi strani pa pod Gorjanci komunistov sploh ni bilo, ampak so bili samo krščanski ljudje, ki so se opredelili za upor. V revirjih pa je bilo spet drugače. Tam so bili komunisti, ki so takoj po okupaciji zaradi lastne zaščite šli v ilegalo in iz tega se je razvilo odpornišvo. V skrivaštvo so šli, ker so bili znani kot komunisti, in so vedeli, da so na kulturnobundovskih spiskih in da če ne gredo iz Trbovelj, Zagorja, Hrastnika, jih bodo ponoči pač pobrali.

Ampak danes se Dolomitsko izjavo interpretira tudi kot uničenje prihodnjih političnih strank.

Jaz sem bil takrat zraven. Bil sem na Babni gori, ko smo podpisovali Dolomitsko izjavo in vedno uporabljam vse Kocbekove dokumente iz tistega časa, iz česar je vse popolnoma jasno. Kocbek je bil tisti, ki je vse nas prepričeval, da je Dolomitsko izjavo treba podpisati, in Kocbek je bil bolj kot Kidrič proti temu, da se ustanavlja kakršna koli krščanska stranka. Rekel bi, da se je krščanske stranke strahovito bal, ker je verjel, da bi stranka z prizvokom katolištva in vere takoj postala klerikalna. V tem pogledu je bilo njegovo gledanje filozofsko, kar pogosto ni bilo razumljeno. Odločno je bil za duhovno prenovu slovenstva in v tem smislu je bil antiklerikalen ... Bil je močno veren, ampak hkrati filozofsko močno prepričan, da duhovniki nimajo kaj opraviti v politiki. Govoril je, da je proti 'cezaropapizmu' torej proti povezovanju cerkve z oblastnimi strukturami. Bil je filozofski idealist, ampak zelo borben, tako da je bil v tistih razpravah pred Dolomitsko izjavo glavni, ki je druge prepričeval, da je Dolomitsko izjavo treba podpisati. Predvsem ljubljanska organizacija krščanskih socialistov je bila proti. Trditev, da je bil Kocbek v to bodisi prisiljen ali prevaran, ni resnična, je faslifikat zgodovine. Kocbek je bil najbolj odločen podpornik podpisovanja Dolomitske izjave, in sicer zato, ker ga je močno zaskrbelo, ko je na terenu začelo prihajati do konfliktov med komunisti in krščanskimi socialisti.

Zakaj je prihajalo do konfliktov?

Komunistov je bilo malo in vse to, kar je zgodovinopisje napisalo o velikem ugledu in poslanstvu komunistične stranke, ni čisto tako. Komunistična stranka je imela ugled, rezonanco v delavskih krogih; o tem ni nobenega dvoma, na podežlju pa nič. Na podežlju je bilo precej simpatij za antiklerikalno, a katoliško usmeritev in zato je bila, in to dokazujejo tudi dokumenti, udeležba katolikov, kristjanov v Osvobodilni fronti zelo pomembna. Do konfliktov je začelo prihajati, ko je partija, da bi dobila večjo masovno podporo, najbolj aktivne ljudi v OF začela vabiti v članstvo partije, čemur so se krščanski socialisti upirali. Zato je prihajalo do konfliktov, ki so Kocbeka zelo zaskrbeli in zato je podpiral idejo, da se ustanovi neka splošna narodna organizacija, v

kateri stranke ali skupine ne bodo identificirane kot take, ampak bomo vsi skupaj aktivisti OF. Tako da je Dolomitska izjava deloma posledica Kocbekovega idealizma, deloma pa tudi strategije partije, ki je bila pod močnim pritiskom Vrhovnega štaba. Vrhovni štab, ki je bil izrecno komunističen, saj je bil CK Jugoslavije identičen z Vrhovnim štabom, je močno pritiskal na nas, v smislu, kaj se pa tile avtonomaši slovenski gredo. Oni so vedno menili, da je OF 'razvodnjanje' komunistične hegemonije. Vsi, Arso, Lola Ribar, pa tudi Djilas pa Čolaković, ki so prihajali k nam, tega slovenskega sindroma niso mogli razumeti. Za njih je bilo osvobodilno gibanje ljudsko, pri nas pa je šlo za narodno-osvobodilno fronto, in to jih je močno motilo. Zato je tudi Djilas dejal ali zapisal, da pri nobenem drugem jugoslovanskem narodu ta težnja po državi nikoli ni bila tako jasno poudarjena kot pri Slovencih. Fasciniralo ga je, da mi že gradimo oblast, in je med drugim dejal 'kaj se pa greste, da nekakšne kmečke zadruga ustanovljate. Pustite to, bomo že po vojni ...'. Ta pritisk z juga je bil zelo pomemben faktor.

Prav poudarek na narodnosti, slovenstvu, se kaže kot značilnost slovenskega upora proti okupatorju. Če pogledamo tistih devet točk, ki jih je spisal OF, je poudarek na združevanju Slovencev in slovenstvu, povezanost narodov v Jugoslavijo pa se omenja le v eni točki pa še ta se konča s pravico do samostojnosti. Kdaj in zakaj je to potihnilo? Je bila to posledica pritiskov?

Zanimivo vprašanje. Težko bi časovno opredelil. Lahko pa povem tole. Mene so na Primorsko poslali marca 1944 in dobro se spominjam, da je mi je Kidrič takrat rekel: 'Pa daj tele Primorce prepričaj, da je treba tudi kakšno jugoslovansko zastavo obesiti, ne samo slovenske'. Tega se dobro spomnim. Na Primorskem je bila v času Tigra zelo močna jugoslovanska orientacija, med NOB pa je bila slovenska nota še močnejše zastopana kot pa v ljubljanski provinci.

Kot zanimivost naj povem, da je jugoslovanski vpliv ali pritisk, ki so ga jugoslovanski komunisti zaradi notranje discipline promovirali, viden na številnih takratnih komunističnih dokumentih. Vsak dokument je moral biti označen, da se je videlo, da gre za uradni dokument, a se na njih jasno vidi, da je oznaka, ki ga opredeljuje kot dokument slovenske partije kot dela jugoslovanske partije prilepljena. Da so slovenstvo primaknili v jugoslovanstvo. A s tem ne želim reči, da je bilo pri tem karkoli napačnega. Jaz menim, da je bila federalna organizacija rešilna, saj zavezniki ne bi nikoli pristali na to, da bi mi Slovenci svojo državo ustanavljali že po vojni. Titova država je bila zaveznik in je kot taka tudi prišla na mirovno konferenco, in če bi se tam pojavil predlog, da se ustanovi samostojna slovenska država, bi to avtomatično odpadlo. Zato menim, da je bila federativna ureditev pravilna, obžalujem pa, da zgodovinopisje ni bolj izpostavilo, da smo pa Slovenci konfederativno pristopili k združevanju. Najprej smo imeli Kočevski zbor in naša delegacija je šla v Jajce z mandatom, da pristopi, kar pomeni, da je morala imeti ta pristop potrjen od slovenskega narodnoosvobodilnega sveta. Tako da je bil naš proces izrecno konfederativen in v vseh deklaracijah in povsod se govori o pravici do osamosvojitve oziroma odcepitve. Gre za temeljne točke, ki so bile sprejete novembra 1941. leta,

ko je bil ta jugoslovanski problem še močno zasenčen z londonsko vlado. Ko se je takrat mislilo na jugoslovanstvo se je govorilo v smislu, da so 'to tile pravoslavci, pa monarhisti in centralisti'. Tako da je to imelo izrecno negativen prizvok. Šele kasneje, ne po Bihaču, ampak po Jajcu in Avnoju, se je odnos do jugoslovanstva začel malo spreminjati.

Če se vrneva v zdajšnji čas. Kje je danes tradicija spomina na narodnosvobodilni boj v Sloveniji? Se pod pritiski umika v pozabo?

Ne ravno v pozabo. Je pa tako, da dokler še ta generacija, ki je generacija 'še pomnite tovariši', živi, je ta spomin še živ. Mogoče v nekem smislu tudi še pri naslednji generaciji, ki je to in ono slišala od svojih staršev. Žal pa se je, po mojem mnenju, po letu 1990 antipartizanska kampanja razvila do te mere, da je od tega ostal nek residuum. Od tega leta naprej se je namreč o dogajanju med drugo svetovno vojno govorilo predvsem kot o partizansko – domobranskem antagonizmu, državljanski vojni itd. Zato je celo to dogajanje dobilo neko senco, od katere je zlasti mlajša generacija bežala v smislu 'nas to ne zanima več'. In ta stvar se je potem še zaostрила z odkrivanjem masovnih grobišč, ki so v prvi vrsti posledica posledica konca 2. svetovne vojne, ki ga je Balkan doživljal na ozemlju Slovenije. Slovenija je bila takrat resnično krvava, saj se je vsa ta masa, ne samo nemška armada E, ampak tudi vsa četniška armada, Ljotičevska armada, pa ustaši pa domobranci, pa balisti iz Kosmeta ..., vse to se je valilo preko male Slovenije in so bili stisnjeni v te naše kanjone okrog Zidanega mosta in tu je bilo - ne boj, klanje. Tako da, ko se govori o Hudi jami, po mojem znanju je bila ta jama v glavnem napolnjena v teh težkih konfliktnih vojaške narave. Te armade so prišle v dolino, naši pa so bili z mitraljezi na vrhovih in to se je samo kosilo. Nekaj podobnega se je dogajalo tudi okrog Maribora. Drugi faktor pa je Teharje, kjer so delovale Oznovske triade. Enostavno so vse, ki so bili v domobranskih uniformah, pripeljali pred to trojko in vsakega vprašali, v kateri enoti je bil, ali je bil v teh in teh konfliktnih in jih glede na to razporejali in masovno pobijali. Večina teh je sicer končala na Pohorju, a en del pa so jih tudi v Hudo jamo pripeljali. Tako da Huda jama prvenstveno ni grobišče domobrancev, kar kaže tudi dokumentacija, ki jo zdaj dobivam iz vojnega arhiva, ki razkriva, da je tu ogromno Črnogorcev, saj je bila tu uničena cela črnogorska kolaborantska divizija, pa tudi žrtve iz Teharij. Masovna grobišča se je izkoriščalo za to, da bi se jih pripisalo partizanstvu in v resnici je ta zadeva partizanstvu prizadela največjo škodo, saj je črni madež padel na vse nas. Dejstvo je, da je ta armada ali če hočete slovenska vojska fizično prišla iz partizanstva, čeprav je že bila JLA in se je vse to izvajalo pod vojaškimi povelji. Na to, da bo meni nekdo rekel, da se je to delalo brez vednosti vrhovnega štaba, na to bom rekel, to so pravljice, ki jih vi lahko otrokom pripovedujete, ne pa meni. Vsaka najmanjša stvar, ki se je v vojaški enoti zgodila, je morala biti sporočena naprej, in kdor koli bo gledal vojaške arhive, bo videl, da se je moralo vsak dan javljati število pušk, količina nabojev, koliko ima enota hrane, koliko je ujetnikov in koliko je bilo žrtev postreljenih. To je bilo v dnevnih poročilih vseh vojaških enot. In zdaj reči, da je 12 tisoč ljudi bilo pobitih, ne da bi vrhovni štab za to vedel, to

je zame čisto navadna neumnost. Je pa dejstvo, ki mu lahko sledite od Pučnikove komisije naprej, da je v trenutku, ko so z zasliševanjem prič ali s pregledom dokumentarnega gradiva prišli do zaključka, da je celo stvar vodil vrhovni štab in ne lokalna politična elite, (ki je sodelovala, ne rečem, da ni imelo slovensko politično vodstvo s tem nič opraviti), v tistem trenutku so preiskavo zaključili. To pa zato, ker jih je zadeva zanimala samo toliko, kolikor lahko svoje politične antagoniste v Sloveniji s tem kompromitirajo. In to se vleče do današnjega dne. V tem obdobju 90. let pa do danes se je šlo za najbolj zaostreno in strastno medsebojno obračunavanje, ki pa je v glavnem osnovano na stereotipih. Torej je šlo za grajenje stereotipov, ki naj bi ljudem dali določeno percepcijo tega zgodovinskega dogajanja.

Kot primer naj povem sledeče: danes reči komunist, je kot da rečete zločinec. Med vojno je bilo biti komunist odlika, komunisti so bili jurišniki... danes pa je, kot da so za v keho. In ti stereotipi so se načrtno gradili. En tak je tako imenovani totalitarizem. Pa jasno je, da je bil sovjetski režim totalitaren, o tem ni nobenega dvoma, ampak totalitaren je bil tudi fašističen režim, totalitarna je bila tudi katoliška cerkev. Zdaj pa bi vse v isti kotel spravili. Sprašujem se, ali so torej Američani s totalitaristi sodelovali, ali kaj je zdaj ta zmeda? Pri razlagi dogodkov so enostavno eliminirali faktor vojne. Gre za dogodke druge svetovne vojne in ločnica ni bila demokratična družba proti totalitarni družbi, ampak je bila demokratična družba proti nacizmu in fašizmu. Odbojnost fašizma in nacizma ni bil totalitarizem, ampak dejstvo, da so nam za vrat prišli, da so nas okupirali, da so negirali našo nacionalno eksistenco, ne pa to da so totalitaristi. Kakšen je njihov notranji režim, je bilo drugotnega pomena. Proti fašizmu smo v prvi vrsti nastopali, ker je okupiral našo zemljo in ker smo se borili za našo zemljo. Ampak želim povedati, da so bili določeni stereotipi namenoma grajeni tako, da ima na osnovi teh današnja populacija popolnoma napačno predstavo o tem, kaj se je dejansko dogajalo.

In še ena stvar. Štiri leta ste kot divja zver po hostah. Po štirih letih vi niste več 'normalen' človek. Recimo, mene večkrat vprašajo, ali sem vedel za to. Ja, sem vedel, ampak za mene takrat poboji niso bili to, kar je danes. Po borbi na primer vprašam, koliko je mrtvih. '20? No dobro, jaz sem se bal, da jih je več'. To torej ni bila stvar, ki bi vas pretresla, da bi kurjo polt dobili.

In v tej luči je najbolj zlorabljen beseda zadnjih let najbrž sprava?

To je sposojeno iz Svetega pisma. V katoliški moralki imate kesanje in odpuščanje, ampak ena stvar je religioznost, moralna ali osebna, drugo pa je politični in nacionalni konflikt. Zato je potrebo po pomiritvi, ki je potrebna, obravnavati kot nekakšen kompromis med dvema ekstremoma, po mojem mnenju absurdno. Jaz ne bom mogel nikoli prepričati druge strani, da bi se meni opravičevala za kolaboracijo, ali pa da se bom jaz drugi strani opravičeval za povojne poboje. Lahko rečem: »Jaz nisem nikogar ubil. Če se jaz zdaj vam opravičim, sem farizej, potem se opravičujem samo zato, da bo ljubi mir v hiši, ne pa zato, ker bi res nekaj, kar sem narobe naredil,

obžaloval. «Zato menim, da je koncept sprave, kot si ga je zamislila Spomenka (Hribar, op. a.) napačen. Ko sem bil predsednik predsedstva, smo govorili o državljanski pomiritvi in to mislim, da je primeren pojem. Da rečemo, ja, žalostne stvari so se dogajale, bilo je narodno izdajstvo, bilo je zločinsko pobijanje, ampak zdaj je tega konec, ljudje naj živijo v odprti družbi, kjer bo pravica pluralističnih pogledov, kjer bo lahko nekdo imel na vprašanje abortusa tak pogled, drug pa drugačnega, kjer bo nekdo lahko za heterospolno družino, nekdo pa za istospolno... To so stvari osebnih prepričanj, ki jih je treba kot take ljudem pustiti in je treba doseči to, da bodo ljudje lahko komunicirali med seboj, čeprav bodo različnih ver in različnih ideoloških prepričanj. To ne pomeni, da moramo na zgodovino imeti enak pogled, ker ga nikoli ne bomo imeli in ga ne moremo imeti. Zato je moja izkušnja sledeča: pustite času čas. Če bi ob osamosvojitvi rekli, pustite stvari pri miru (enotni smo bili, ko smo miting prepovedali, ko smo plebiscit izglasovali, ko smo se uprli Srbom), bi se počasi stvari umirile in bi normalno živeli.

Nasprotno pa so takrat stranke za svoje omasovljenje potrebovale nek ideološki razlog in so začele s to ideološko razpravo, ki ji ni konca. In pri tem lahko jaz ne vem koliko dokumentov pokažem, nič ne velja.

Poglejte samo način dela študijskega centra sprave. Poglejte njihove publikacije. V teh publikacijah ni nikjer nobenega partizana, piše se, kot da se je samo domobranec pobijalo. Če pa greste na Inštitut za novejšo zgodovino, pa vam pa povedo, da je padlo 35 tisoč partizanov. In ti partizani niso padli samo zaradi Nemcev pa Italijanov, tudi nekdo tretji jih je pobijal. Potem imate v policiji poseben projekt sprava. Kaj pa delajo? Z avtomobili se pripeljejo v vas, obkrožijo hišo starega partizana, ga grejo zasliševati, drugi dan pa cela vas sprašuje, kaj si pa ti hudega naredil, da so te prišli spraševati. In to se imenuje sprava? Zato je termin sprave zlorabljen. Jaz sem odločno za to, da je treba delati v tej smeri, da bomo kot slovenski državljani sproščeni, in da bomo z določeno mero strpnosti med seboj lahko živeli.

Aleksandra K. Kovač

SVETOVNA FEDERACIJA VETERANOV

7. mednarodna konferenca o zakonodaji glede veteranov in žrtev vojnega nasilja Pariz, palača UNESCO, 24.—26. novembra 2010

V okviru praznovanja 60. obletnice ustanovitve Svetovne federacije veteranov se je zbralo 92 zvez in 30 vladnih organov, ki predstavljajo 68 narodov z vseh celin, da bi skupaj preučili razvoj zakonodaje o veteranih in žrtvah vojnega nasilja, zlasti določil, ki urejajo psihološke travme in posledice sodobnih vojn. 7. konferenca potrjuje osnovna načela, določena leta 1994 na 21. generalni skupščini Svetovne federacije veteranov, ki bi jih morala sprejeti vsaka vlada in bi morala predstavljati obvezo za povračilo škode, ki so jo utrpeli veterani in civilne žrtve vojnega nasilja.

Veterani in žrtve vojnega nasilja so:

- vsi tisti, ki so služili v oboroženih silah določenega naroda in sodelovali v oboroženem sporu ne glede na to, ali so posledično utrpeli kakršno koli obliko invalidnosti;
- vsi tisti, ki so zaradi ukazov vlade ali uradno priznanega odporiškega gibanja proti tuji okupaciji med sovražnostjo ali zaradi drugih ukrepov za ohranitev ali ponovno zagotovitev neodvisnosti posledično utrpeli kakršno koli obliko invalidnosti;
- vsi tisti, ki so kot civilisti utrpeli kakršno koli obliko invalidnosti in so skladno s posebno zakonodajo priznani kot žrtve vojnega nasilja;
- preživeli (vdove, sirote, starši) po osebi, ki je padla med vojnimi dejanji ali umrla zaradi posledic invalidnosti zaradi služenja v zgoraj navedenih dogodkih;
- civilne žrtve katere koli vojne, spora ali terorističnega de-

nja, ki v njem niso neposredno ali posredno sodelovali in so utrpeli duševne ali telesne zdravstvene težave kot posledice boja, spremljevalnega dogajanja ali njegovih posledic.

7. mednarodna konferenca pravnomočno določa, da se morajo države odločno truditi za širjenje in sprejetje splošne opredelitve načel za zagotovitev statusa veteranov in žrtev vojnega nasilja, ki jih je treba uvesti v vseh sodelujočih državah v sodelovanju z zvezami veteranov in žrtev vojnega nasilja.

7. mednarodna konferenca priporoča, naj sodelujoče države ne razmislijo zgolj o pravicah do odškodnine za vsakega vojnega veterana ali žrtev vojnega nasilja, temveč naj upoštevajo tudi posledice, ki so jih povzročili orožje, nove oblike sodobnih vojn ter vse večje število civilnih žrtev v takšnih vojnah. Sodelujoči na 7. mednarodni konferenci so izpostavili tudi velike razlike med državami glede priznavanja pravice do odškodnine, organizacije oskrbe in dodelitve invalidskih pokojnin veteranom in žrtvam vojnega nasilja. Sodelujoči upajo, da bodo uradni mednarodni organi prispevali k večjemu upoštevanju pravic vojnih veteranov in žrtev vojnega nasilja v vseh sodelujočih državah ter da bodo sprejeti ukrepi, ki bodo gospodarsko šibkejšim državam pomagali k učinkovitemu izvajanju teh pravic. Na 7. mednarodni konferenci so se prav tako trudili usmeriti pozornost sodelujočih držav in mednarodnih organizacij na dejstvo, da je treba sprejeti odločitve in ukrepe za prepoved uporabe kemičnega, jedrskega in bakteriološkega orožja.

Tovrstna orožja neposredno zvišajo število civilnih žrtev vojnega nasilja in znatno zvečajo onesnaževanje okolja ter s tem ogrožajo celotno človeštvo.

7. mednarodna konferenca sodelujoče države in uradne mednarodne organe spominja na izjavo, ki je bila soglasno sprejeta na drugem srečanju vojnih veteranov, odpornikov in žrtev vojnega nasilja na Dunaju leta 1986 ter je izrecno potrdila naslednje: »Zavedamo se, da imamo različna mnenja, vendar smo se naučili potisniti svoja subjektivna mnenja na stranski tir, da bi se s skupnimi močmi borili proti smrti, ki jo prinaša vojna, in vzpostavili mir. Mir, ki temelji na solidarnosti, medsebojni odvisnosti interesov posameznih narodov in ljudstev ter zaupanju med sodelujočimi državami ... Na ta

način bodo moški in ženske vseh narodnosti, ki se zavedajo potrebe po ukrepanju, združili moči in skupaj opomnili vlade posameznih držav, naj začnejo graditi nov red, ki bo temeljil na varnosti, miru, svobodi in solidarnosti. »

Ob 60. obletnici ustanovitve Svetovne federacije veteranov 7. mednarodna konferenca o zakonodaji glede veteranov in žrtev vojnega nasilja skladno s cilji, določenimi ob ustanovitvi Svetovne federacije veteranov, slovesno obnavlja dunajski poziv iz leta 1986. Odškodnino za vojne veterane in žrtve vojnega nasilja ter njihov večji ugled je resnično mogoče zagotoviti samo v miru v sodelujočih državah po vsem svetu.

V Parizu, 26. novembra 2010

VOJNI INVALIDI IZ VOJNE ZA SLOVENIJO

Kdo smo vojni invalidi '91?

V vsaki vojni, agresiji ali oboroženemu konfliktu na koncu ostanejo zmagovalci in poraženci in o njih praviloma piše zgodovina. Premalo pozornosti pa so deležne dejanske žrtve vojn, to so umrli vojaki in civilisti, številni ranjeni ali poškodovani, svojci, ki so ostali brez svojih najdražjih, vdove, otroci, starši, bratje in sestre. V dozdajšnji zgodovini vojskovanja so države urile in pošiljale svoje vojake na fronto, da so branili interese države in njen politični sistem. Teh vojakov država ni posebej zavarovala za primer smrti ali poškodb, saj bi bil to zanjo prevelik strošek. Vsaka država v dozdajšnji zgodovini pa je po končanih vojnah z zakoni uredila status teh žrtev in jim namenila odškodnine, invalidnine in rente, kot neko nadomestilo za izgubljeno zdravje. Odvisno od teže poškodb ali stopnje invalidnosti so bili deležni določenih posebnih pravic in olajšav. Toda bolj, ko se je čas konca vojne in njenih posledic oddaljeval, manj skrbi je država posvečala tistim, ki so se borili zanj. Da bi vojni invalidi in druge žrtve nasilja zaščitili svoje pravice, so se pričeli združevati v društva in združenja veteranov, vojnih invalidov, civilnih invalidov vojn in podobne organizacije. Država je take organizacije podpirala in jim iz različnih virov omogočila, da so upravičenci lahko kompenzirali tiste pravice, ki jih država ni v celoti zagotavljala sama.

Leta 1991 je organiziran upor vseh slovenskih oboroženih struktur in tudi posameznih civilistov omogočil zaščito in izvedbo osamosvojitvenih procesov v Sloveniji. Posledice obrambe domovine so bile podobne kot v vseh drugih vojnah ali oboroženih konfliktih v zgodovini, smrtne žrtve, ranjeni, poškodovani, vdove, sirote ... Država je za vse žrtve primerno poskrbela, z vsemi pravicami, ki jih zakonodaja omogoča. Pri tem pa je bil posameznik, ki uveljavlja določen status in pravice pogosto sam, brez znanja, izkušenj in pomoči. Tudi tokrat je bilo tako in mnogo ranjenih in

drugih žrtev v tej vojni je moralo svoje pravice dokazovati na sodiščih in iztožiti tisto, kar jim pripada. Seveda je ostal grenak priokus in trdna odločitev, nikoli več v vojno.

Bili smo pozabljeni, prezrti!

Minilo je 16 let od agresije na Slovenijo, ko smo posamezni vojni invalidi in družinski upravičenci ugotavljali, da se med seboj sploh ne poznamo, da nismo organizirani v svojo organizacijo, da nihče ne ve, koliko nas je, kje in kako živimo. Še več, ugotovili smo, da 'verjetno ne namerno' ni bilo nobenega interesa, da bi na srečanja in proslave ob obletnicah povabili vse žrtve skupaj. Tako je Ministrstvo za obrambo vsako leto povabilo na srečanje ranjene vojake, Ministrstvo na notranje zadeve je povabilo ranjene policiste, veterani vojne za Slovenijo so vabili vdove in svojce, ne pa tudi ranjene, Združenje Sever je vabilo ranjene policiste, ne pa tudi svojcev, vseh ostalih civilnih žrtev pa na srečanja ni vabil nihče. Tudi najvišji državni vrh je na vsakoletni sprejem povabil svojce umrlih, ne pa tudi ranjene v tej vojni in še bi lahko naštevati številne nerazumne situacije, ki pa so imele za posledico, da se večina teh žrtev ni več udeleževala nobenih sprejemov in proslav. Mar smo si to zaslužili?

Vprašanje vojnih invalidov '91 se je sprva zdelo manj problematično in prepričani smo bili, da so vsi vojni invalidi iz leta 91 včlanjeni v Društva vojnih invalidov. Pa tudi to ni bilo res, zato smo poskušali ugotoviti, kje so razlogi za to. Ta društva so povezovala vojne invalide iz 2. svetovne vojne in mirnodobne vojaške invalide iz JLA, na njihovih vodilnih mestih pa so bili praviloma starejši borci iz 2. svetovne vojne, ki pa niso vedno imeli spoštljivega mnenja do 'novodobnih' vojnih invalidov, ki so bili ranjeni v 10-dnevni agresiji, ki za njih ni bila vojna in na žalost je ponekod še vedno tako. Večina vojnih invalidov iz '91 se ni včlanila v ta društva iz različnih razlogov, enako velja tudi za svojce padlih '91, mnogim upravičencem pa so v društvih odkloni-

Ustanovni člani Združenja '91.

li vsakršno pomoč.

Razlogi za ustanovitev Združenja '91

Vse te ugotovitve so sčasoma privedle do ideje, da bi bil po toliko letih že skrajni čas, da skušamo združiti vse žrtve iz vojne '91 v eno organizacijo, ki bi lahko pomagala posameznikom, imela vpliv na institucije, predvsem pa branila pravice, ki jim pripadajo. Tako smo leta 2007 ustanovili Združenje vojnih invalidov '91 (krajše Združenje '91), ki dejansko združuje prav vse žrtve agresije na Slovenijo iz leta 1991. Pot ni bila lahka, saj še danes, po štirih letih, nismo uspeli pridobiti evidenc upravičencev, hkrati pa smo na odločbo o statusu Združenja '91 kot invalidske organizacije čakali cela štiri leta. Imeli smo občutek, kot da se nekdo boji naše organiziranosti. Dobivali smo več sugestij, da naše združenje ni potrebno, saj lahko vsak posameznik uveljavlja pravice v obstoječih društvih in veteranskih organizacijah. V času od ustanovitve pa smo prav v našem združenju že velikokrat pomagali tako vojnim invalidom kot svojcem, predvsem pa redno šolajočim otokom, pošiljali dopise na protokol in ministrstva, da so se uredile neskladnosti, pomagali pri iskanju zaposlitve posameznikom in še bi lahko naštevali. Izvajali smo tiste aktivnosti, ki bi jih morali v društvih VI, pa jih žal niso.

Prav z našo aktivnostjo smo dosegli, da so se sorodne organizacije iz obdobja '91 pričele bolj povezovati, sodelovati med seboj, si izmenjevati podatke, kar je tudi naš cilj.

Kako naprej?

Združenje '91 ima jasne cilje delovanja v bodoče. Naš temeljni cilj delovanja je in bo ostal varstvo in zaščita pravic vseh žrtev vojne '91, skrb za dostojno življenje vojnih invalidov, vdov in otrok padlih ter ohranjanje spomina na premnule žrtve. Naj nam nihče ne zameri, če se bomo na naših srečanjih, proslavah in sprejemih pogovarjali predvsem o dogodkih iz leta 1991, saj smo ta del slovenske zgodovine pač soustvarjali tudi mi. Spoštujemo pa vse druge, ki so s krvjo tlakovali pot svobodne Slovenije v obdobjih pred nami. Zagotovo pa se bomo izogibali vsakršni politizaciji in delitvi na naše in vaše, saj se zavedamo naše majhnosti in minljivosti. Ker smo pridobili status invalidske orga-

nizacije, bomo izvajali en poseben socialni program, to je program integracije vojnih invalidov, ki se v razširjeni obliki glasi takole:

Integracija vojnih invalidov in družinskih upravičencev v kulturno in družbeno življenje, negovanje tradicij in spomina na osamosvojitvene procese in obrambo domovine leta '91, udeležba na državnih in drugih proslavah, sprejemih in srečanjih v Sloveniji, pomoč pri predstavljanju, varovanju in uveljavljanju pravic in interesov vojnih invalidov na državni in lokalni ravni.

Interes Združenja '91 ni v tem, da bi omogočili našim članom koriščenje drugih materialnih pravic, do katerih so upravičeni v matičnih društvih VI in bi jih lahko koristili tudi v naši organizaciji. Bojazen, da bomo vojni invalidi '91 'sedeli' na dveh stolih je odveč. Vsak vojni invalid ima pravico biti član katere koli organizacije, skladno z predpisi, da pa bi preprečili izkoriščanje tega dvojnega članstva, bomo uvedli posebno evidenco koristnikov posebnih socialnih programov. Združenje '91 bo pomagalo le tistim vojnim invalidom, ki niso včlanjeni v matičnih DVI, ali v njih niso bili deležni posebne pomoči.

Strah nekaterih društev in predvsem posameznikov, da bodo vojni invalidi '91 privilegirani in bodo škodovali drugim invalidom je povsem odveč. To smo nekateri že dokazali z dobrim in odgovornim delom v matičnih društvih, kjer skrbimo za enakost vseh in še posebej za starejše in pomoči potrebne člane, brez razlikovanja na podlagi zgodovinske vloge posameznikov.

Prepričani smo, da Združenje '91 s svojim potencialom, znanjem in izkušnjami, lahko samo prispeva h kakovostnemu delu enotne organizacije vojnih invalidov v Sloveniji in nikakor nima namena komur koli škodovati. Prepričani smo, da je edina pravilna pot ostati združeni v enotni organizaciji, kar je edinstveno na območju bivše skupne države, kjer jim to še dolgo ne bo uspelo. Samo skupaj, vsi vojni invalidi, bomo lahko kos vsem poskusom razvrednotenja naših pravic in tega se moramo zavedati prav vsi.

Predsednik Združenja '91
Jože Romšak

DIHANJE IN DIHALNE VAJE

Življenje se začne in konča z dihom!

Dihanje močno vpliva na naše zdravje. Mirno in enakomerno dihanje pomirja, ohranja zdravje, krepi pljuča in srce, uravnava krvni pritisk, čisti kri, odpravlja stres, vzpostavlja notranje ravnesje ter usklajuje telo in duha. Nasprotno učinkuje hitro in plitvo dihanje, saj povečuje živčnost, stres, napetost in bolečino.

Dihanje je izjemno globok in zasidran vzorec, zato obdobje učenja pravilnega dihanja zahteva disciplino in vztrajnost. Eden najpomembnejših elementov je torej sprememba vzorca dihanja in učenje dihanja skozi nos. Mnogo ljudi, še posebej astmatiki in drugi pljučni bolniki, ne dihaajo skozi nos, saj je ta pogosto zamašen. Žal pa dihanje skozi usta povzroča težko popravljivo škodo na občutljivih dihalnih poteh v pljučih, ki so s tem izpostavljena suhemu in hladnemu zraku. Poleg tega se ob dihanju skozi nos v celicah nosne votline izloča dušikov oksid, ki ugodno vpliva na prehod kisika iz pljuč v kri. Dihanje skozi nos je torej zelo učinkovita preventivna metoda.

Pri dihanju zdrav človek v eni minuti prediha 3 do 5 litrov zraka. Razlikujemo tri faze dihanja: vdih, izdih in zadrževanje diha. Faze neopazno prehajajo ena v drugo. Izdih je običajno dvakrat daljši od vdiha. Zadrževanje diha pa je spontano in sledi izdihu ter traja do pojava potrebe po vdihu. Vdih je dejavna faza dihanja, ko dihalne mišice napnemo; izdih pa je nedejavna faza dihanja, ko dihalne mišice sprostimo.

DIHALNE VAJE:

Vaje izvajamo sede (sedimo z zravnano hrbtenico, kolena so pod kotom 90 stopinj, stopala počivajo na tleh) ali stoje. Bodimo čimbolj sproščeni. Pri vseh vajah vdihnemo skozi nos, za trenutek zadržimo dih, nato pa počasi izdihnemo s priprtimi ustnicami z glasom šššš. Vsako vajo ponovimo 3 do 5 krat, vmes počivamo.

1. VAJA:

Počasi vdihnemo skozi nos in ob tem dvignemo iztegnjeni roki. Za trenutek zadržimo dih, nato počasi izdihujemo skozi priprte ustnice in spustimo roki v izhodiščni položaj.

2. VAJA:

Roki sklenemo za glavo. Počasi vdihnemo skozi nos in pri tem razširimo komolce. Za trenutek zadržimo dih, nato počasi izdihujemo s priprtimi ustnicami ter potisnemo komolce naprej in sklonimo glavo.

3. VAJA:

Počasi vdihnemo skozi nos in pri tem dvignemo ramena k ušesom. Za trenutek zadržimo dih in nato izdihujemo s priprtimi ustnicami ter sprostimo ramena. Pustimo roki, da nam popolnoma sproščeni visita ob telesu.

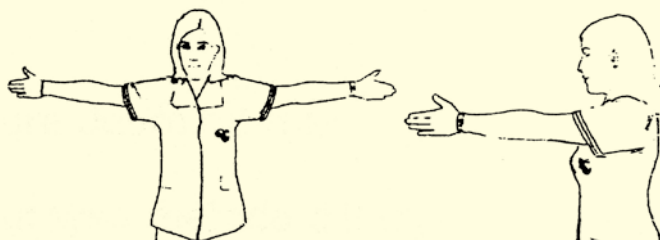
4. VAJA:

Levo roko položimo na desno stran reber, desno spustimo ob telo. Počasi vdihnemo skozi nos in ob tem dvignemo desno roko ter se rahlo nagnemo v levo. Za trenutek zadržimo dih, nato izdihujemo s priprtimi ustnicami in se vrnemo v prvotni položaj. Vajo ponovimo še za nasprotno stran.

5. VAJA:

Iztegnjeni roki sklenemo pred sabo. Počasi vdihnemo skozi nos in ob tem razširimo roki. Za trenutek zadržimo dih, nato izdihujemo s priprtimi ustnicami in spet sklenemo roki.

6. VAJA:

Dlani položimo na spodnji del reber. Počasi globoko vdihnemo skozi nos in ob tem občutimo, kako se pod našimi rokami prsni koš razširi. Za trenutek zadržimo dih,

nato počasi izdihujemo skozi priprte ustnice in občutimo, da se prsni koš pod našimi rokami stisne.

7. VAJA:

Dlani položimo na trebuh v višini popka. Vdihnemo skozi nos v trebuh tako, da se trebuh napne (izboči). Za trenutek zadržimo dih in nato skozi priprte ustnice izdihujemo in trebuh se počasi vboči (oziroma postane trebušna stena spet ploska).

8. VAJA - KOMBINIRANO/POPOLNO DIHANJE:

Levo roko položimo na trebuh, desno pa na spodnji del

reber. Skozi nos počasi vdihnemo v trebuh, da se le-ta napne (izboči) in nato dih potegnemo v prsni koš, da se le-ta razširi. Za trenutek zadržimo dih in nato skozi priprte ustnice počasi izdihujemo najprej iz prsnega koša in nato še iz trebuha (trebuh in prsni koš se vrmeta v izhodiščni položaj)

Opisano dihanje popolnoma in naravno izkoristi vso pljučno zmogljivost.

Naj vam gre dobro od rok!

Viri:

- buteyko metoda dihanja, internet
- Bolnišnica Golnik, Oddelek za fizioterapijo in respiratorno rehabilitacijo, 2007
- Joga v vsakdanjem življenju, Ibero Verlag, 2001

Nataša Kogoj

naše vezi iz naših društev

ZBOR ČLANOV DRUŠTVA VOJNIH INVALIDOV ZASAVJE

Društvo vojnih invalidov Zasavje letos praznuje 15-letnico delovanja. Zbor članov smo zato posvetili jubileju ter 20. obletnici samostojnosti Slovenije in 70. obletnici ustanovitve Osvobodilne fronte slovenskega naroda.

Društvo je bilo ustanovljeno 26. 6. 1996 in se je leta 1998 priključilo Zvezi društev vojnih invalidov Slovenije. Prvi predsednik je bil Alojz Kos, ki ga je zamenjal Alojz Funkelj. Od leta 1999 je predsednik društva Zvone Tahirovič. Petnajsta obletnica delovanja društva je povod in priložnost, da se ozremo na prehojeno pot, da ocenimo delo organov in dejavnost društva v preteklem obdobju, je pa tudi priložnost in potreba, da razmislimo, kako naprej.

Namen društva je prostovoljno in neodvisno združevanje interesno povezanih vojaških vojnih in vojaških mirnodobnih invalidov ter družinskih in drugih upravičencev, ugotavljanje, zagovarjanje in z izvajanjem posebnih socialnih programov zadovoljevanje posebnih potreb vojnih invalidov ter zastopanje njihovih interesov.

V društvu uspešno izvajamo posebne socialne programe kot so ohranjanje zdravja, pomoč na domu, posebna pomoč za nabavo tehničnih zdravstvenih pripomočkov, integracija invalidov v družbeno in družabno življenje, klubske dejavnosti, rekreacija in informiranost članov. V vseh letih delovanja je društvo sofinanciralo zdravljenje v zdravilišču 79 vojnim invalidom, 30 vojnim invalidom pa je sofinanciralo pripomočke ali pomagalo v težkih socialnih težavah.

Ivan Pivk, predsednik ZDVIS in Zvone Tahirovič, predsednik DVI Zasavje na zboru članov.

Društvo si je v statutu zastavilo tudi cilje delovanja, ki so: uveljavljanje človekovih pravic, zlasti pravic vojnih invalidov in drugih varovancev, ki jih sicer zagotavlja zakon o vojnih invalidih; doseganje enakopravnosti vojnih invalidov; osveščanje vojnih invalidov in javnosti, o tem da so vzroki za nastanek invalidnosti vojna, udeležba pri obrambi domovine ali posledica vojne. Zato je država dolžna zagotoviti odškodnino za zmanjšano delovno

Člani DVI Zasavje letos praznujejo 15-letnico delovanja društva.

zmožnost ter skrbeti za njihovo socialno varnost.

Vodstvo društva zelo dobro sodeluje z vsemi tremi zasavskimi občinami. Sodeluje tudi v KoVDO za Zasavje (Koordinacija veteranskih in domoljubnih organizacij) in z Rdečim križem Trbovlje ter se trudi sodelovati z ostalimi invalidskimi in veteranskimi organizacijami na območju Zasavja.

In kako v prihodnost? Glede na to, da število članov upada, saj je povprečna starost vojnega invalida iz NOB 85 let, bo treba razmisliti o reorganizaciji društva. Do takrat pa bomo skušali še naprej pomagati, sofinancirati, obiskovati ali pa s prijazno besedo pomagati članom društva.

Predsednik društva Zvone Tahirovič je v pozdravnem govoru na zboru članov pozdravil člane in članice društva ter goste. Zbora članov so se udeležili predsednik ZDVIS-a Ivan Pivk, tajnik ZDVIS-a Vladimir Pegan, župan občine Hrastnik Miran Jerič, predstavniki društva vojnih invalidov Maribor, Severne Primorske, Grosuplja in Domžal, predsednik ZB za vrednote NOB Hrastnik Jože Zorčič, podpredsednik ZB za vrednote NOB Zagorje in predstavnik občine Zagorje Marjan Bergant in predstavnik Društva general Maister Marjan Dolanc.

Ker zbor članov na začetku ni bil sklepčen smo ga po statutu premaknili za 15 minut. V tem času so za nas iz Kulturno umetniškega društva Veter pripravili kulturni program pod vodstvom Slobodana Filipoviča. Zapel nam je tudi mešani pevski zbor kulturno umetniškega društva Dobrna.

Da je zbor članov potekal nemoteno, smo izvolili delovno predsedstvo, verifikacijsko komisijo, kandidacijsko in

volilno komisijo ter komisijo za sklepe.

Zbor članov je potrdil poročilo predsednika o delu društva in finančno poročilo za leto 2010 ter program dela in finančni načrt za leto 2011. Obravnavali smo tudi vlogo Združenja vojnih invalidov 91 za polnopravno članstvo v Zvezi vojnih invalidov Slovenije. Zbor članov je vlogo zavrnil, ker so njihovi člani že člani društev in pooblastil predstavnike društva, da zagovarjajo sklep sprejet na zboru članov.

Razrešili in izvolili smo novo vodstvo društva. Predsednik je še naprej Zvone Tahirovič, predsednik nadzornega odbora je Stanislav Korbar in predsednik častnega razsodišča pa Ciril Jazbinšek.

Ob 15- obletnici delovanja smo se zahvalil županu občine Hrastnik Miranu Jeriču za njegov prispevek pri sodelovanju na področju invalidskega varstva, predsedniku ZB za vrednote NOB Hrastnik Jožetu Zorčiču pa smo se zahvalili za njegovo prizadevno delo pri ustanovitvi društva. Za prizadevno delo v društvu in sodelovanju na področju invalidskega varstva smo se zahvalili Angeli Popelar, Cirilu Jazbinški, Julijani Flisek, Karlu Rodošku, Viktorju Blažku, Ivanu Omerzi, Ani Zupanc iz sekcije Hrastnik, Matjažu Lanišniku, Zvonetu Tahiroviču, Dragu Štojsu, Frideriku Dolinšku, Martinu Račiču, Urški Holešek iz sekcije Trbovlje, Francu Jakliču, Stanislavi Gričar, Mirku Drakslerju in Janezu Pestotniku iz sekcije Zagorje.

Zveza društev vojnih invalidov pa je društvu podelila posebno priznanje z listino za dolgoletno, prizadevno in uspešno delo pri uresničevanju ciljev zveze.

ZBOR ČLANOV DRUŠTVA VOJNIH INVALIDOV DOMŽALE

Kulturnega praznika smo se s krajšim kulturnim programom spomnili tudi na zboru članov Društva vojnih invalidov Domžale, ki je bil prav 8. februarja 2011, v veliki dvorani krajevnega skupnosti Volčji Potok, v tako imenovani brunarici. Ob tej priložnosti je imel ansambel Veterani Sever iz okolice Kamnika svoj prvi javni nastop in ves čas so skrbeli za vzdušje in dobro voljo članov društva, ki so se dogodka udeležili v velikem številu. Pevca ansambla sta nastopila v narodnih nošah, kar je dalo dogodku pečat slovenstva. Uradni del zbora članov se je začel z otvoritvijo in pozdravom predsednika društva Jožeta Brodarja z Zdravljico: »Žive naj vsi narodi, ki hrepene dočakat' dan, da koder sonce hodi, prepri iz sveta bo pregnan.« Predlagan je bil dnevni red z izvolitvijo delovnega predsedstva, ki ga je vodil Andrej Štifter s članoma Cirilom Rogljem in Lojzetom Hrovatom. Sledila so poročila o delovanju društva za leto 2010. Poročila so podali predsednik Jože Brodar, predsednik nadzornega odbora Andrej Štifter, finančno-vsebinsko poročilo, ki ga je sestavila tajnica Kristina Janežič, je prebral podpredsednik Ciril Rogelj, poročilo o športnih dejavnostih pa je predstavil referent za šport in rekreacijo Lojze Hrovat. Sledila je razprava, nato pa še sprejem poročil, ki so bila sprejeta soglasno. Člani so potrdili tudi finančni načrt in program dela DVI za leto 2011. Iz slišane smo se lahko člani prepričali, da društvo pod vodstvom pred tremi leti izvoljenih funkcionarjev deluje polno in uspešno. Jože Brodar, predsednik društva je bil deležen burnega aplavza prisotnih na zboru. Zahvalil se je za zaupanje in dejal: »Vesel sem, da se je ob kulturnem prazniku zbralo v brunarici na zboru tolikšno število članov.«

Člani Društva vojnih invalidov Domžale z ansamblom Veterani – Sever po zaključenem zboru članov 2011

Za obveščanje članov in javnosti že 16 let skrbim avtor tega prispevka, 83-letni upokojenec, član izvršnega odbora društva Jože Novak, in preko raznih lokalnih in drugih časopisov skrbim za pravočasno obveščanje članov in ostalih bralcev časopisov o raznih dogodkih in pa o delovanju društva. Bilo je lepo in ganljivo, trije člani bili za dolgoletno nesebično prostovoljno delo v društvu predlagani za priznanja s plaketami. Druženje ob pogostitvi in klepetu ter plesu smo nadaljevali do dopoldanskih ur. Kaj vse bomo uresničili v letu 2011 bo plod dela vseh članov in izvršnega odbora DVI Domžale, smo si obljubili ob našem snidenju 8. februarja 2011 v Volčjem Potoku.

Jože Novak

SKUPINA NAGELJ RAZSTAVLJALA V DELAVSKEM DOMU V TRBOVLJAH

V skupini spretnih ustvarjalk, zbranih v 'klubu' ročnih del Nagelj, je trinajst članic, ki delujejo v okviru Društva

vojnih invalidov Zasavje. Ustvarjalke so v mesecu marcu pripravile razstavo ročnih del v Delavskem domu v Trbovljah. Predsednik društva Zvone Tahirovič je v nagovoru ob odprtju razstave pohvalil vse članice, ki delujejo v tej skupini in njihovo vodjo, Olgo Špajzar. Razstavile so pletenine, kvačkane izdelke, gobeline, izdelke iz brušenega stekla, izdelke iz lesa ... Bogat kulturni program so dopolnili učenci Glasbene šole Trbovlje in mešani pevski zbor Dobrna s harmonikašem Gunzekom. Posebnost letošnje razstave je bil dobrodelni srečelov, ki so ga organizirale članice Naglja. Potekal je v sodelovanju z Rdečim križem Trbovlje, izkupiček pa je namenjen ogroženi družini v Trbovljah.

Urška Holešek

KARLO UDOVIČ

Karlo Udovič in njegovo desetletno delo v Društvu vojnih invalidov Severne Primorske je v društvu pustilo neizbrisno sled. Bil je motor organizacije zelo odmevnih Invalidskih tednov, ki so vrhunec dosegli v mesecu avgustu z množičnim rajanjem in tombolo na koprski Bonifiki. Teh dogodkov se še dobro spominjajo vsi starejši prebivalci Obale, pa tudi drugi. O bogatem delovanju društva (pred letom 1995 se je imenovalo Zveza vojaških vojnih invalidov občine Koper) je Karlo napisal tudi knjigo *Organizirana pomoč vojnim invalidom na Koprskem*, ki je izšla ob 50. obletnici prirejanja invalidskih tednov.

Sredi marca 2011 smo člani društva in prijatelji od Karla za vedno poslovili.

Življenjska pot Karla Udoviča je bila pestra, kot so bila pestra zgodovinska dogajanja 20. stoletja. Rodil se je v istrski vasici Kubed kot najstarejši treh otrok skromne kmečke družine. Fašizem je tedaj bil v polnem razmahu, njihova ideologija je zapovedala raznarodovanje slovanskega življa z izključno uporabo italijanskega jezika v osnovni šoli. Da je vseeno obvladal slovenščino, sta zaslužna učitelj Pečenko, ki je ostal brez službe in je hodil po hišah poučevati otroke in duhovnik Budin. Po osnovni šoli je Karlo pomagal na domači kmetiji, vendar je ta navidezni mir kratko

trajal. Z izbruhom 2. svetovne vojne je bil vpoklican v italijansko vojsko in bil po kratkem urjenju poslan v Severno Afriko, na libijsko bojišče. Po vojnih preizkušnjah v bitkah pri Tobruku in El Alameinu je uspel prebegniti k Angležem. V zbirnih taboriščih v Egiptu in Palestini se je izuril za radiotelegrafista ter se nato s prekomorci vključil v narodnoosvobodilni boj. Sodeloval je v osvobajanju srednjedalmatinskih otokov in Hercegovine. V bližini Mostarja je bil ranjen v hrbet, vendar se je po krajšem okrevanju vrnil v svojo tankovsko enoto. Z njo je nadaljeval pot proti zahodu in zaključil vojskova-

nje z osvoboditvijo Trsta.

Po vojni je delal na okrajih Sežana in Koper, nato še v Mehanotehniki. Upokojitev je dočakal na Obalnem stanovanjskem podjetju.

Ves čas je bil dejaven tudi v organizacijah vojnih invalidov, tako na lokalni ravni kot v Zvezi vojnih invalidov Slovenije. Za svoje delo je prejel mnoga priznanja in odlikovanja, med zadnjimi plaketo ZDVIS ter priznanje 15. maj Mestne občine Koper. Društvo vojnih invalidov Slovenske Istre se mu je za to neizčrpno delavnost in veliko prizadevanje oddolžilo s podelitvijo naziva častnega predsednika društva.

Goran Ziraldo

naše vezi šport

REKREACIJSKA TEKMOVANJA ZDVIS V LETU 2011

KEGLJANJE

2. 4. 2011 ob 9.00 uri v prostorih DVI Ljubljana, Malenškova 1, Ljubljana.

BALINANJE

16. 4. 2011 ob 9.00 uri na balinišču Angel Besednjak, Zidanška 13, Maribor.

RIBARJENJE S PLOVCEM

7. 5. 2011 ob 9.00 uri pri ribniku Rogoznica pri Ptuj.

ŠPORTNE IGRE

14. 5. 2011 ob 9.00 uri v gostišču Taborka v Mariboru.

PIKADO

4. 6. 2011 ob 9.00 uri v prostorih AMD na Kipah nad Trbovljami.

Srečanje vojnih invalidov Slovenije bo 28. 5. 2011 ob 11.00 uri v dvorani pomurskega sejma v Gornji Radgoni.

Urška Holešek

NAGRADNA KRIŽANKA

AVTOR: MATJAŽ HLADNIK	POVAB- LJENKA NA ZABAVI	POVRH- NJICA	ŽIVILSKI DELAVEC	ALEŠ KLINAR	LESENO KORITO NA MLINSKO KOLO	ZMEČKANO GROZDJE	GESLO	PREMI- KANJE PO ZRAKU	JOHN KEATS	NEKDANJI POLJSKI KONJENIK S KOPJEM	KAR NAMETE VETER	IZDAJA- TELJ VRED- NOTNIC	SAMIČA KANARČKA
HITRA STEPSKA ZVER							IZVRŽEK SLINE IZ UST						
IZDELO- VALEC OPEKE							VABA ZA KUPCE						
							STANJE BREZ VOJN						
KAČJI GLAS				ZVEZDA REPATICA					UGANDSKI DIKTATOR (IDI)				
				OBČUTEK STRAHU					OČE				
TINA TURNER			PREMIK TELESA SEM IN TJA PREDPIŠA- NA MEJA					MISICA SALIHVIČ					
								REDOV- NICA					
JED, JEDAČA					VEČJE POSESTVO					KATRAN			
					MANEKEN FERFOLJA					VDOLBINA V STENI			
ODSTAVEK							KITAJSKI DENAR POSODA Z REŽAMI ZA RIBE				NATAŠA KEJŽAR		
											PRIPADNIK HUNOV		
POMOČ: BREČA, EMITENT, EPITEL, POLTAR	VODORAV- NA OS V KOORDI- NATNEM SISTEMU	BRIGA, SKRB				LETEČI PETER				KRČEVITA JEZA			
		GORIVO ZA LETALA				PODELITEV IMENA							
GORSKE REŠEVAL- NE SANI				RAČUNAL- NIŠKA SLIČICA						ŠOSED ČRKE T		NOČNA MOČVIR- SKA PTICA	OHRA- NITEV
										KRAJ PRI POREČU			
SPODNJI DEL GOBE				HLOD ZA PREDE- LAVO SPRIJETA KAMNINA				TV VODITELJ (MATJAŽ) POLOŽAJ TELESA					
GARJE					OBŠIREN TRAVNAT SVET					ESTRADA	VACLAV HAVEL		
					NARKOTIK						POSODA ZA PEPEL UMRLEGA		
CARL ORFF			VELIKO REŠETO					IZDELO- VALEC OROŽJA					
			ZAKRITJE SONCA					PEVEC PESTNER					
IZMEČEK, IZVRŽEK						DRŽALO, ROČAJ				GL. MESTO BANGLA- DEŠA			
						KARLI ARHAR				HENRIK IBSEN			
PAKETEK TOPLJENE- GA SIRA							GLAVNO MESTO IRANA						
GLAVNO MESTO TURČIJE							PALICA ZA OPORO PRI HOJI						

Rešitev križanke pošljite na: **ZDVIS, Uredništvo Naših Vezi, Hacquetova 4, 1000 Ljubljana.**

Med prispelimi pravnimi rešitvami bomo izžrebali tri nagrajence.

Nagrajenci iz prejšnje številke:

1. Drago **TOMIČ**, Rašiška 20, 1117 Ljubljana
2. Vladimir **OŠO**, Cesta na Kremenco 7, 6230 Postojna
3. Alojz **KRAPEŽ**, Otlica 60, 5270 Ajdovščina